

Mikołaj Jalinik¹✉, Krzysztof Łukaszuk²

¹Zamiejscowy Wydział Leśny Politechniki Białostockiej w Hajnówce, Poland

²Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim, Poland

KREDYTOWANIE DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ NA PRZYKŁADZIE BANKU SPÓŁDZIELCZEGO W BIELSKU PODLASKIM

Abstrakt. Prowadzenie działalności rolniczej wymaga pozyskiwania środków finansowych niezbędnych do jej funkcjonowania oraz prawidłowego rozwoju. Najbardziej klasycznym przykładem finansowania działalności rolniczej są kredyty bankowe. Kredyty są w większości wykorzystywane przez rolników na zakup użytków rolnych, budowę i modernizację budynków, zakup maszyn i urządzeń, a także zakładanie plantacji wieloletnich. Wśród wielu form kapitału obcego w rolnictwie istotną rolę odgrywają kredyty preferencyjne – jako bodziec poprawiający funkcjonowanie gospodarstw rolnych. Kredyty preferencyjne to rodzaj kredytów udzielanych przez banki spółdzielcze na korzystniejszych warunkach niż warunki rynkowe. Są one skierowane do określonych klientów banku, głównie do rolników. Analizując przedstawione zagadnienie, należy podkreślić, że kredyty spełniają istotną rolę w rolnictwie i przemianach w nim zachodzących. Kredyty nie naruszają zasad gospodarki rynkowej i reguł finansowania, jeśli polityka finansowo-kredytowa uwzględnia potrzeby oraz ograniczenia wynikające z aktualnej i przewidywanej sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych. Celem opracowania jest ukazanie, w jakim zakresie i na jakie cele udzielane są kredyty przez Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim dla rolników prowadzących działalność rolniczą. W opracowaniu zastosowano metodę indukcyjno-dedukcyjną, obserwacji oraz analizy literatury i materiałów pochodzących z Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim, ARiMR i GUS.

Słowa kluczowe: kredyty, rolnictwo, bank spółdzielczy

WPROWADZENIE

Prowadzenie działalności rolniczej wiąże się z regularnymi wydatkami, które w niektórych sytuacjach mogą okazać się bardzo wysokie. Aby gospodarstwo sprawnie funkcjonowało, konieczny jest zakup nowoczesnych i specjalistycznych maszyn oraz ciągników rolniczych,

różnych nawozów, środków ochrony roślin, pasz, środków transportu, materiału siewnego i innych. Należy zauważyć, iż w polskim rolnictwie nadal trwa proces adaptacji do ogólnych procesów i poziomów rozwoju charakterystycznych dla nowoczesnych gospodarstw Unii Europejskiej. Samodzielne akumulowanie dochodów wewnętrznych jest zwykle niewystarczające do

✉ dr hab. inż. Mikołaj Jalinik, prof. PB, Zamiejscowy Wydział Leśny w Hajnówce, Politechnika Białostocka, ul. Piłsudskiego 1A, 17-200 Hajnówka, Poland, e-mail: jalinik@op.pl

przebudowy i doposażania gospodarstw, stąd też dopływ obcego kapitału – w postaci kredytu – wspomaga strumień kapitału wewnętrznego i wyzwala efekty mnożnikowe (Kulawik, 1996).

Kredytowanie to jedna z najważniejszych czynności bankowych. Instrument ten nierozzerwalnie wiąże się z ryzykiem występującym po stronie banku oraz kredytobiorcy. Kredyt jest niezbędnym elementem życia gospodarczego zarówno gospodarstw rolnych, jak i innych podmiotów gospodarczych, pomimo że usługa ta niesie ze sobą ryzyko zarówno dla kredytobiorcy, jak i dla banku. Wyszczególnia się różne rodzaje kredytów: kredyty inwestycyjne umożliwiają inwestowanie, restrukturyzację i modernizację gospodarstw, natomiast kredyty obrotowe pomagają efektywniej wykorzystywać posiadane przez gospodarstwo zasoby oraz dokonywać bieżących nakładów niezbędnych do rozpoczęcia nowego cyklu produkcyjnego (Siudek, 2001).

Spółdzielczość bankowa jest jedną z najstarszych form spółdzielczości na ziemiach polskich. Ma ona długą i bogatą tradycję. W warunkach gospodarki rynkowej dla gospodarstw rolnych jednym z brakujących i jednocześnie najważniejszych elementów dalszego rozwoju jest kapitał. Wielu rolników zmaga się z problemami finansowymi, jednak korzystając z pomocy banku, możliwe jest uzyskanie kompleksowego wsparcia, które zagwarantuje płynność finansową. Dostępne kredyty rolnicze cechują się atrakcyjnymi warunkami, które nie obciążają niepotrzebnie kredytobiorców. Zwykle osoby prowadzące działalność rolniczą nie mogą pozwolić sobie na oferowane przez banki pożyczki i kredyty komercyjne głównie ze względu na niską zdolność kredytową lub jej brak. Stąd kredytowanie działalności rolniczej i jego otoczenia przez banki spółdzielcze, zwłaszcza na zasadzie kredytów preferencyjnych, jest bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarstw rolnych w kierunku podwyższenia ich efektywności.

Celem opracowania jest ukazanie, w jakim zakresie i na jakie cele udzielane są kredyty przez Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim dla rolników prowadzących działalność rolniczą. W opracowaniu zastosowano metodę indukcyjno-dedukcyjną, obserwacji oraz analizę literatury i materiałów pochodzących z Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i Głównego Urzędu Statystycznego.

DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZA W REJONIE FUNKCJONOWANIA BANKU SPÓŁDZIELCZEGO

Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim powstał po zakończeniu II wojny światowej z inicjatywy bielskiego przedstawicielstwa utworzonego w Lublinie Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rzeczypospolitej. W okresie transformacji, po 1989 roku, Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim okazał się niezawodnym partnerem w realizacji wielu zadań określonych przez rząd w zakresie rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego dla małych i średnich przedsiębiorstw. W grudniu 2015 roku Bank przystąpił do Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BSP (Grupa BSP oferuje usługi finansowe w zakresie obsługi maklerskiej, faktoringu, leasingu, funduszy inwestycyjnych oraz zarządzania wierzytelnościami) (Jalinik i Łukaszuk, 2019). Atutem jego jest zrzeszenie się z najliczniejszą grupą banków spółdzielczych w Polsce: BPS i Bankiem Polskiej Spółdzielczości SA w Warszawie.

Obecnie Bank jest wspólnym dziełem jego członków i załogi zarówno w sensie ekonomicznym, jak i materialnym. Działa na terenie województwa podlaskiego, natomiast główna jego aktywność jest skupiona na obszarach powiatów bielskiego i hajnowskiego. Częściowo Bank obsługuje klientów z powiatu białostockiego oraz w nieznacznej mierze z powiatu siemiatyckiego. Bank jest lokalnym bankiem depozytowo-kredytowym obsługującym przede wszystkim osoby fizyczne i rolników oraz osoby prawne i inne podmioty będące osobami krajowymi, w tym mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa. Głównym celem działalności Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim jest zaspokajanie potrzeb finansowych spółdzielców, w tym kredytowych, właścicieli gospodarstw rolnych z powiatów bielskiego, hajnowskiego, białostockiego i siemiatyckiego.

W powiecie bielskim funkcjonuje ponad 10 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, a średnia wielkość gospodarstwa wynosi 9,81 ha. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w 2018 roku w kraju (ARiMR, 2019) wyniosła 10,81 ha, podczas gdy w województwie podlaskim 12,44 ha. Oznacza to, że przeciętne gospodarstwo rolne powiatu bielskiego pod względem powierzchni stanowi 90,75% średniej ogólnej powierzchni gospodarstwa rolnego w kraju, ale już tylko 78,86% średniej ogólnej powierzchni gospodarstwa rolnego w województwie.

Powierzchnia użytków rolnych (UR) w użytkowaniu gospodarstw rolnych w Polsce w 2017 roku wyniosła

ok. 14,6 mln ha, co stanowi ponad 46% powierzchni kraju (GUS, 2018). W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w Polsce (1405,7 tys.) przeważają gospodarstwa małe i średnie. Gospodarstwa małe o powierzchni 1–10 ha UR stanowią ponad 73% ogólnej liczby gospodarstw i obejmują blisko 28% powierzchni UR. Małe gospodarstwa są łatwiejsze do zarządzania, ale jednocześnie borykają się z ekonomiczną wydolnością. Przeciętne polskie gospodarstwo ma nieco ponad 10 ha UR i jest mniejsze od swoich odpowiedników w Europie Zachodniej. Jest to od lat jeden z kluczowych problemów wpływających na rozwój polskiego rolnictwa (Sadyogrody.pl, 2018). W 2015 r. w UE było 10,8 mln gospodarstw rolnych, a największą średnią wielkość gospodarstwa rolnego odnotowano w Czechach (133 ha). Druga pod tym względem jest Wielka Brytania ze średnią 94 ha. Z kolei najmniejsze średnie

wielkości znajdują się w Rumunii (4 ha), na Cyprze (3 ha) i na Malcie (1 ha).

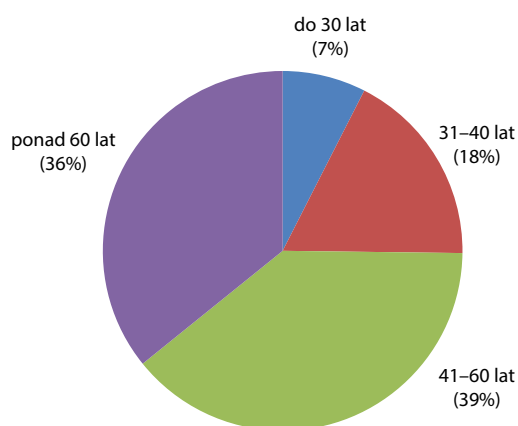
Obszar użytków rolnych w powiecie bielskim wynosi 99 959 ha. Grunty orne stanowią 59,5%, użytki zielone 40,3%, a sady 0,1%, co oznacza, że charakter powiatu jest typowo rolniczy. Zarówno w poszczególnych województwach, jak i w skali całego kraju następuje systematyczne powiększanie powierzchni gospodarstw rolnych (tab. 1). W skali kraju dynamika zmian średniej wielkości powierzchni gospodarstwa rolnego w 2018 roku w porównaniu do 2015 roku wyniosła 103,05%.

Pod względem średniej wielkości użytków rolnych, gospodarstwa województwa podlaskiego plasują się w skali kraju na 8 pozycji, nieznacznie przekraczając średnią krajową (jednakże stanowią około 40% średniej wielkości użytków rolnych gospodarstw województwa zachodniopomorskiego).

Tabela 1. Wielkość powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w Polsce

Jednostka podziału administracyjnego kraju (województwa)	Średnia wielkość użytków rolnych w gospodarstwie rolnym (w ha)			
	2015	2016	2017	2018
Dolnośląskie	16,21	16,30	16,46	16,72
Kujawsko-pomorskie	15,40	15,51	15,77	16,14
Lubelskie	7,58	7,65	7,73	7,86
Lubuskie	20,94	21,14	21,18	21,52
Łódzkie	7,62	7,67	7,72	7,84
Małopolskie	3,98	4,02	4,04	4,10
Mazowieckie	8,52	8,54	8,57	8,68
Opolskie	18,21	18,30	18,51	18,69
Podkarpackie	4,71	4,73	4,77	4,83
Podlaskie	12,13	12,19	12,27	12,44
Pomorskie	19,02	19,09	19,16	19,42
Śląskie	7,42	7,56	7,70	7,85
Świętokrzyskie	5,57	5,63	5,67	5,77
Warmińsko-mazurskie	22,76	22,7	22,79	23,05
Wielkopolskie	13,43	13,49	13,56	13,74
Zachodniopomorskie	30,00	30,20	30,35	30,78
Kraj	10,49	10,56	10,65	10,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR, 2019.

Rys. 1. Struktura wiekowa właścicieli gospodarstw rolnych powiatu bielskiego (stan na koniec 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powiat bielski, 2017.

Uwzględniając strukturę jakościową gleb powiatu (Powiat bielski, 2017), największy odsetek stanowią gleby IV klasy – ok. 50% i V klasy bonitacyjnej – 26%. Gleby I i II klasy nie występują, zaś gleby klasy III stanowią ok. 14%; klasy VI i VII stanowią 10% ogółu gruntów. Największa powierzchnia gruntów ornych występuje w gminach: Bielsk Podlaski (czyli na terenie działania Banku) i Brańsk, najmniejsza – w gminie Rudka. W gminach: Bielsk Podl., Boćki, Brańsk i Orla grunty orne stanowią ponad 60% użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych powiatu bielskiego zamieszkuje 37 tys. osób (58,6% ogółu mieszkańców powiatu), z czego mężczyźni to 19 tys., a kobiety 18 tys. Zachodzące na terenie powiatu procesy demograficzne powodują szybkie starzenie się mieszkańców wsi oraz ich migracje do miast. Przeważającą grupą wiekową wśród właścicieli gospodarstw rolnych w powiecie bielskim to osoby w wieku 41–60 lat oraz ponad 60 lat (rys. 1). Osoby młodsze stanowią niewielki odsetek.

W latach 2014–2017 odnotowano wzrost poziomu kredytowania rolników indywidualnych, natomiast w 2018 roku nastąpiło obniżenie dynamiki do poziomu nieznacznie przekraczającego poziom z roku 2014 (tab. 2).

Należy stwierdzić, iż w związku z taką sytuacją jakość kredytów rolników również uległa pogorszeniu. Na koniec 2014 roku wskaźnik jakości kredytów rolników indywidualnych wynosił niespełna 3%, gdy tymczasem w ciągu 4 lat wzrósł do 5,35% (dynamika 178%).

RODZAJE KREDYTÓW UDZIELANYCH W BIELSKIM BANKU SPÓŁDZIELCZYM

Kredyt jest ważnym instrumentem sterowania w gospodarce rolnej. Oznacza stosunek ekonomiczny wynikający z odstąpienia przez jedną ze stron (wierzyciela) drugiej stronie (dłużnikowi) określonej wartości w pieniądzu lub towarze na warunkach zwrotu równowartości w ustalonym terminie (Grabowski i in, 1998). Udostępnienie dłużnikowi środków finansowych lub towarów pozwala na wyodrębnienie dwóch rodzajów kredytów:

- towarowych (kupieckie, handlowe, pośrednie);
- pieniężnych (bankowych).

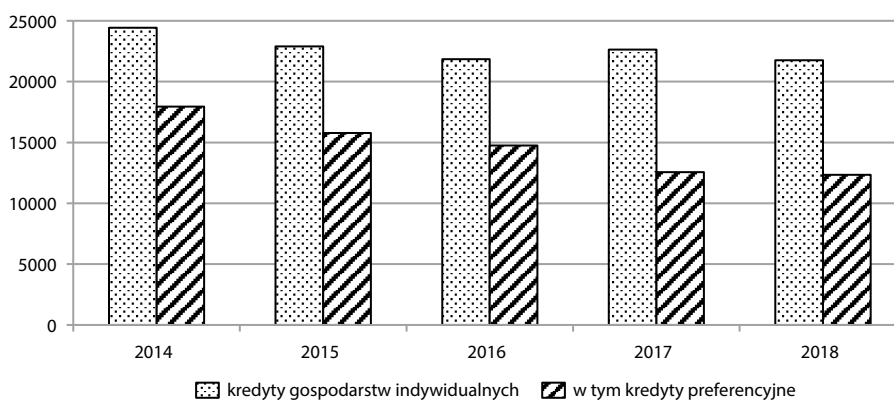
Kredyt towarowy stał się najczęściej wykorzystywanym kredytem w obrocie gospodarczym między firmami a odbiorcą finalnym. Polega on na postawieniu do dyspozycji towarów będących przedmiotem wymiany rynkowej. Ten typ kredytu charakteryzuje się niskim stopniem formalizacji procedury, wygodą oraz prostą formą zabezpieczenia polegającą na zaostrzeniu własności towaru do momentu zapłaty.

Kredyt pieniężny jest z kolei zobowiązaniem banku do oddania do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kredytowej określonej kwoty środków pieniężnych. Kredytobiorca ma możliwość korzystania z kredytu na warunkach określonych w umowie oraz do

Tabela 2. Kredyty łącznie z odsetkami w latach 2014–2018 (w mln zł)

Lp.	Sektor	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Rolnicy indywidualni:	29 152,34	31 661,81	32 599,73	33 788,30	31 494,03
a)	należności bez utraty wartości	28 302,49	30 646,26	31 437,35	32 258,96	29 810,05
b)	należności ze stwierdzoną utratą wartości	849,85	1 015,55	1 162,39	1 529,33	1 683,99
2.	Jakość należności rolników (b/1)	2,92%	3,21%	3,57%	4,53%	5,35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji dane miesięczne sektora bankowego, Komisja Nadzoru Finansowego.

Rys. 2. Kredyty rolników indywidualnych w Banku Spółdzielczym w Bielsku Podlaskim w latach 2014–2018 (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań Zarządu Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim za lata 2015–2018.

zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w umownym terminie spłaty wraz z zapłatą prowizji od przyznanego kredytu (Gryber i Sowińska-Kobelak, 2018).

W ostatnich latach w Banku zaobserwowano systematyczny spadek zarówno ogólnej sumy kredytów udzielanych rolnikom indywidualnym, jak i sumy kredytów preferencyjnych (rys. 2).

Powodem spadku ogólnej sumy kredytów udzielanych rolnikom indywidualnym oraz sumy kredytów preferencyjnych przez Bank były uwarunkowania polityczne polegające na zmniejszaniu udziału kredytów rolniczych w ogólnej sumie kredytów (ze względu na ryzyko branży) oraz samych kredytów preferencyjnych (ze względu na niską dochodowość kredytów preferencyjnych). Spadek udziału kredytów udzielanych rolnikom indywidualnym był również spowodowany dostępnością innych form finansowania, takich jak kredyty konsumenckie oraz pożyczki udzielane przez banki komercyjne. Te formy finansowania zwykle nie wymagają od rolnika dostarczania dokładnych danych finansowych zarówno przed udzieleniem kredytu, jak i w okresie kredytowania, a mimo wyższej ceny są szybkie i łatwe do uzyskania (są chętnie udzielane przez banki komercyjne, jednakże zdarzało się, że później były źródłem problemów części gospodarstw). W minionych czterech latach (2014–2017) odnotowano utrzymujący się poziom składanych wniosków o kredyty rolnicze – wyjątkiem był 2018 rok, w którym odnotowano ich spadek (tab. 3).

Należy dodać, że Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim udziela także kredytów podmiotom prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą (tab. 3). W przypadku kredytów preferencyjnych wyhamowanie dynamiki nastąpiło rok wcześniej (w 2017 roku). Jak zaobserwowano, przyczyny wyhamowania dynamiki kredytowania rolników indywidualnych tkwią w postępującym scalaniu użytków rolnych, a także wstrzymywaniu się z inwestycjami z uwagi na poczynione inwestycje w latach ubiegłych (lata 2016 i 2017) oraz niepewną sytuację gospodarczą w kraju.

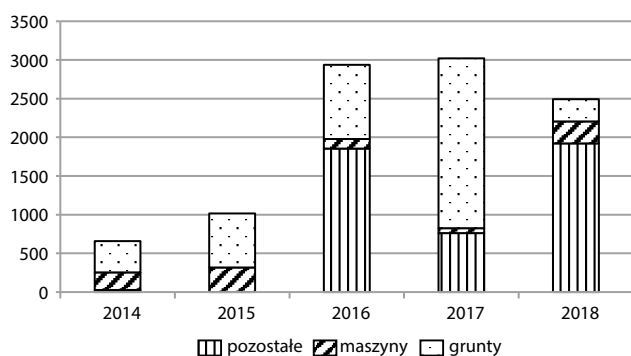
W zakresie finansowania rolnictwa (rys. 3) zmiany potrzeb kredytowych następowały sukcesywnie do zmian zachodzących w samych gospodarstwach. W początkowym okresie (lata 2014–2015) rolnicy powiększali areał swoich gospodarstw (kredyty inwestycyjne przeznaczano na zakup gruntów) oraz uzbrajali je w środki techniczne (maszyny i urządzenia). W latach 2016–2018 środki finansowe przeznaczali na budowę i modernizację budynków, zakładanie plantacji wieloletnich, zakup nowych odmian zbóż i okopowych oraz pogłowia zwierząt gospodarskich.

Najwyższy wzrost zainteresowania zakupami gruntów odnotowano w 2017 roku (rys. 4), co mogło być następstwem trudnych warunków pogodowych. Susze w Polsce występują dość często. Ostatnio bardzo dotkliwy niedobór wody miał miejsce w 2015 i częściowo w 2016 roku. Z kolei w 2017 roku opady atmosferyczne kształtowały się powyżej normy i zjawiska suszy nie zanotowano (Kepińska-Kasprzak, 2018). Według danych

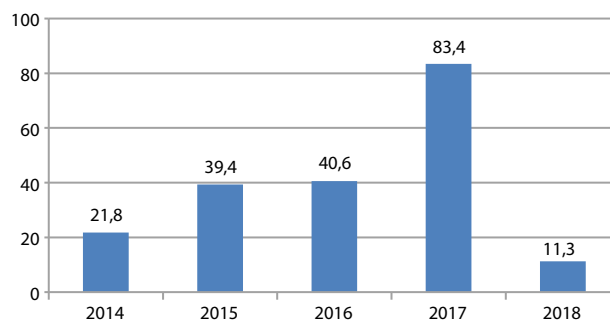
Tabela 3. Liczba wniosków kredytowych w Banku Spółdzielczym w Bielsku Podlaskim w latach 2014–2018 (w szt.)

Lp.	Rodzaj kredytu	2014	2015	2016	2017	2018
		liczba wniosków	liczba wniosków	liczba wniosków	liczba wniosków	liczba wniosków
1.	Rolnicze ogółem	127	120	134	128	77
1.1	Rolnicze obrotowe	101	106	102	90	63
1.2.	Rolnicze inwestycyjne	26	14	32	38	14
1.2.1	Rolnicze preferencyjne	10	4	20	7	7
2.	Podmiotów prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą	76	59	56	40	60
3.	Kredyty gotówkowe	335	355	290	322	332
4.	Kredyty w ROR	4	56	65	49	13
5.	Kredyty mieszkaniowe	16	36	37	35	47
Razem		558	626	582	574	529

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań Zarządu Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim za lata 2015–2018.

Rys. 3. Przeznaczenie kredytów inwestycyjnych w Banku Spółdzielczym w Bielsku Podlaskim w latach 2014–2018 (w tys. zł)
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań Zarządu Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim za lata 2015–2018.

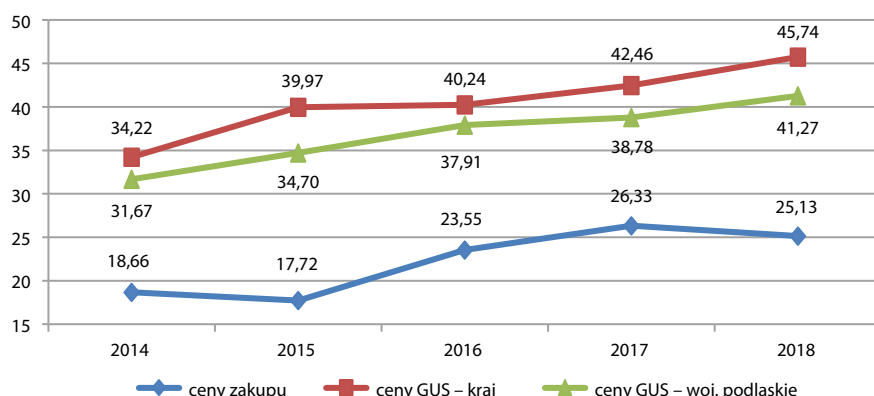
Rys. 4. Zakup użytków rolnych finansowanych kredytami inwestycyjnymi przez Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim w latach 2014–2018 (w hektarach).
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań Zarządu Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim za lata 2015–2018.

Banku Spółdzielczego część właścicieli podjęła decyzję o zbyciu posiadanych gruntów.

Łącznie w latach 2014–2018 z kredytów udzielonych przez Bank zostało zakupione ponad 196 ha użytków rolnych (rys. 4).

Zauważalny był także wzrost średnich cen kupowanych gruntów (rys. 5) – o ile w 2014 roku średnia cena za hektar użytków rolnych nie przekraczała 19 tys. zł,

to po nieznacznym jej spadku w 2015 roku, nastąpił gwałtowny wzrost do wartości ponad 23 tys. zł/hektar w 2016 roku. Tendencja wzrostowa utrzymała się do 2017 roku i dopiero w 2018 roku ponownie odnotowano nieznaczny spadek cen. W porównaniu do średnich cen GUS zarówno w kraju, jak i w województwie podlaskim były to jednak ceny niższe (stanowiły od 44% do 68% cen GUS).

Rys. 5. Średnie ceny zakupu użytków rolnych finansowanych kredytami inwestycyjnymi przez Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim w latach 2014–2018 (PLN/hektar) w porównaniu do średnich cen GUS w kraju i województwie podlaskim
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań Zarządu Banku Spółdzielczego w Bielsku Podlaskim za lata 2015–2018.

Od roku 2016 zanotowano wzrost w gospodarstwach rolnych udziału innych inwestycji finansowanych kredytami inwestycyjnymi. Były to zakupy zwierząt gospodarskich (np. stada krów mlecznych), kupno nieruchomości (gospodarstwa lub budynki gospodarskie), a także inwestycje związane z budową nieruchomości (obory, kurniki, chlewnie).

KREDYTY PREFERENCYJNE W DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ

Kredyty preferencyjne nie są klasycznymi kredytami gotówkowymi. Udziela się ich określonej grupie odbiorców, głównie rolnikom, i oferują korzystne rozwiązania (Kulawik, 2003). Kredyty preferencyjne to grupa kredytów, w której stworzono korzystniejsze warunki kredytowania od powszechnie obowiązujących. Szczegółne warunki umowy kredytu dotyczą:

- wyższej kwoty kredytu, która umożliwi realizację założonych celów,
- niższej wysokości oprocentowania,
- dłuższego okresu kredytowania,
- braku lub niższego ubezpieczenia kredytu,
- braku lub niższego wkładu własnego,
- możliwości skorzystania z karencji w spłacie.

Można zatem postawić pytanie: jakie są powody przyznawania ulg klientom ubiegającym się o kredyty preferencyjne? Chociaż ranking kredytów gotówkowych wskazuje na dogodne oferty wsparcia

finansowego, to warunki kredytów preferencyjnych jeszcze bardziej sprzyjają kredytobiorcom ze względu na cele, którym służą. Państwo stara się ułatwić ich osiągnięcie i pokrywa różnice, które wynikają z ceny rynkowej kredytu. Kredyty preferencyjne mogą być też częściowo dofinansowane ze specjalnych funduszy Unii Europejskiej.

Jedną z ulg jest ich niższe oprocentowanie. Oprocentowanie kredytów jest zmienne i nie może wynosić więcej niż stopa referencyjna WIBOR 3M, powiększona nie więcej niż o 2,5 punktu procentowego (ARiMR, 2015). Poszczególne banki współpracujące z Agencją ustaliły różną wysokość marży i dlatego też wysokość oprocentowania różni się w zależności od banku (tab. 4).

W przypadku kredytów inwestycyjnych kredytobiorca płaci 0,67 powyższego oprocentowania, jednak nie mniej niż 3%, a w przypadku gdy oprocentowanie wynosi poniżej 3%, Agencja spłaca pozostałą część oprocentowania. Wysokość prowizji i opłat pobieranych przez banki jest zróżnicowana i w okresie kredytowania nie może przekroczyć łącznie 2%.

Rząd prowadzi prace nad kolejnym programem „Plan dla wsi”, mającym na celu wsparcie polskich rolników. Jednym z jego głównych filarów jest stworzenie Krajowej Grupy Spożywczej, która skonsoliduje pozostające w rękach Skarbu Państwa spółki i ustabilizuje ceny skupu płodów rolnych. Rząd przewiduje też większe dopłaty do paliwa i ułatwienie sprzedaży bezpośredniej (Pozyczkaportal.pl, 2018).

Tabela 4. Banki współpracujące z ARiMR w zakresie kredytów preferencyjnych

Lp.	Bank	Oplaty i prowizje (%) – dotyczą kredytów inwestycyjnych i „kłęskowych” z dopłatami Agencji do oprocentowania oraz kredytów z częściową spłatą kapitału	Marża (p.p.) – dotyczy kredytów inwestycyjnych z dopłatami Agencji do oprocentowania. Oprocentowanie kredytów z częściową spłatą kapitału ustalone jest pomiędzy kredytobiorcą a Bankiem i określane w umowie kredytu	Marża (p.p.) – dotyczy kredytów „kłęskowych” z dopłatą Agencji do oprocentowania
1.	SGB Bank S.A. oraz zrzeszone Banki Spółdzielcze	2,00	2,50	3,50
2.	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. oraz zrzeszone Banki Spółdzielcze	2,00	2,50	3,50
3.	BGŻ BNP Paribas S.A.	2,00	2,48	3,50
4.	Bank Pekao S.A.	1,35	2,25	3,50
5.	Santander Bank Polska S.A.	1,40	1,95	1,40
6.	Krakowski Bank Spółdzielczy	2,00	2,50	3,50
7.	Bank Ochrony Środowiska S.A.	1,85	2,45	2,45

Źródło: <https://www.arimr.gov.pl/pomoc-krajowa/kredyty-preferencyjne.html>, 18.08.2019 r.

W zakresie stosowania dopłat do kredytów, od 2015 roku Agencja współpracuje z następującymi bankami¹: Bank Polskiej Spółdzielczości SA, SGB-Bank SA, Krakowski Bank Spółdzielczy, Bank BGŻ BNP Paribas SA, Santander Bank Polska SA, Bank Pekao SA, Bank Ochrony Środowiska SA. Kredyty preferencyjne dla rolników są udzielane w ramach następujących linii²:

1. Linia RR – kredyty na inwestycje w rolnictwie i rybnictwie śródlądowym,
2. Linia Z – kredyty na zakup użytków rolnych,
3. Linia PR – kredyty na inwestycje w przetwórstwie produktów rolnych, ryb, skorupiaków i mięczaków oraz na zakup akcji lub udziałów,
4. Linia inwestycyjna K01, Linia obrotowa K02 – kredyty na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, w których wystąpiły szkody spowodowane przez: suszę, grad, deszcz nawalny, ujemne skutki przeziębienia, przymrozki wiosenne, powódź, huragan, piorun, obsunięcie się ziemi lub lawinę,

5. Linia inwestycyjna DK01 i Linia obrotowa DK02 – kredyty dla dużych przedsiębiorstw na wznowienie produkcji rolnej oraz odtworzenie środków trwałych,
6. Linia KO – kredyty obrotowe nieoprocentowane dla producentów rolnych,
7. Linia MRcsk – kredyty z częściową spłatą kapitału na zakup użytków rolnych przez młodych rolników.

Kredyty preferencyjne dla rolników są dofinansowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a pomoc Agencji (ARiMR, 2015) w spłacie kredytów preferencyjnych polega na spłacaniu przez ARiMR części:

- a) oprocentowania należnego bankowi (dopłaty do oprocentowania kredytu),
- b) kapitału – zamiast odsetek, Agencja spłaca część kapitału kredytu.

PODSUMOWANIE

W opracowaniu przedstawiono warunki i rodzaje kredytów udzielanych na działalność rolniczą przez Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim. Udzielanie kredytów przez bank spółdzielczy jest jednym z podstawowych zadań jego działalności. Na sfinansowanie działalności rolniczej poza kapitałem (funduszami) własnymi podmiotów gospodarczych wykorzystywały kapitał obcy, głównie na

¹ <https://www.arimr.gov.pl/pomoc-krajowa/najczesciej-zadawane-pytania/i-kredyty-preferencyjne.html>

² <https://www.arimr.gov.pl/pomoc-krajowa/kredyty-preferencyjne.html>. Pobrane: 18.08.2019 r.

zakup gruntów ornych, maszyn i urządzeń rolniczych, budowę i modernizację budynków, odmian zbóż i roślin okopowych, nawozów mineralnych i środków ochrony roślin. Bank udzielał kredytów na czas określony, a warunkiem jego przyznania było posiadanie tzw. zdolności kredytowej, czyli możliwości jego spłacenia. Warunkiem uzyskania kredytu przez rolnika było zaakceptowanie jego celowości i wysokości w stosunku do zgłaszanych potrzeb.

Najwięcej (ogółem) kredytów Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim udzielił w roku 2017, a najmniej w 2014. Największą popularnością cieszyły się kredyty gotówkowe, a najmniejszą preferencyjne. Rok 2018 był dla Banku niezbyt pomyślny, jeśli chodzi o liczbę przyznanych kredytów, z uwagi na stopień nasycenia gospodarstw rolnych, a także dostępność innych form finansowania, takich jak kredyty konsumenckie oraz pożyczki udzielane przez banki komercyjne. Powodem była także błędnie przygotowana dokumentacja. Rolnicy w latach 2014–2017 wyposażyli swoje gospodarstwa w środki trwałe oraz obrotowe i w roku 2018 nie wykazali większego zainteresowania i potrzeb.

LITERATURA

- ARiMR (2015). Kredyty preferencyjne z pomocą ARiMR na realizację inwestycji w rolnictwie, rybactwie śródlądowym i przetwórstwie produktów rolnych, ryb, skorupiaków i mięczaków. Warszawa: ARiMR. Pobrane z: https://www.arimr.gov.pl/fileadmin/pliki/pomoc_krajowa/kredyty/Broszury/Broszura_kredyty_inwestycyjne_i_CSK.pdf
- ARiMR (2019). Ogłoszenie Nr 1 Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji z dnia 17 września 2019 r. w sprawie wielkości średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w poszczególnych województwach oraz średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju w 2019 roku. Warszawa: ARiMR.
- Grabowski, S., Kowalski, A., Adamowicz, M. (1998). *Ekonomia rolnictwa i polityka rolna*. Warszawa: Wyd. Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA.
- Gryber, M., Sowińska-Kobelak, D. (2018). *Przewodnik po kredycie konsumenckim. Poradnik klienta usług finansowych*. Warszawa: Wyd. Komisja Nadzoru Finansowego.
- GUS (2018). *Rolnictwo w 2017 roku. Analizy statystyczne*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Jalinik, M., Łukaszuk, K. (2019). The Role Of Cooperative Bank In The Development Of Agricultural Holdings Based On The Example Of The Bielsk Podlaski County. *Economic and Regional Studies*, 12(2), 146-157. *Economic and Regional Studies*, 12(2), 146-157. <https://doi.org/10.2478/ers-2019-0014>
- Kulawik, J. (1996). *Kredytowanie rolnictwa*. Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy. Warszawa: IERiGŻ.
- Kulawik, J. (2003). Kredytowanie i finansowanie rolnictwa w przededniu integracji z Unią Europejską. *Bank i Kredyt*, 6, 29–42.
- Pietraszewski, M. (2000). *Ekonomia i organizacja przedsiębiorstw*. Poznań: Wyd. eMPI².
- Powiat bielski (2017). *Rolnictwo*. Pobrano 4 sierpnia 2019 z: www.powiatbielski.pl/pl/biznes/rolnictwo.html
- Pozyczkaportal.pl (2018). Kredyt preferencyjny dla rolnika na zakup ziemi – gdzie szukać? Pobrane z: <https://pozyczkaportal.pl/kredyt-preferencyjny/>
- SadyOgrody.pl (2018). *Polskie gospodarstwa w większości są małe i rozdrobnione*. Pobrane 24 lipca 2019 z: http://www.sadyogrody.pl/z_innej_skrzynki/141/polskie_gospodarstwa_w_wiekszosci_sa_male_i_rozdrobnione,13384.html
- Siudek, T. (2001). Finansowanie gospodarstw rolnych przez banki spółdzielcze w Polsce. *Roczniki Naukowe SERiA*, 3, 1, 200–204.

LENDING OF AGRICULTURAL ACTIVITY ON THE EXAMPLE OF BANK SPÓŁDZIELCZY IN BIELSK PODLASKI

Abstract. The study presents the terms and types of loans granted for agricultural activities based on Bank Spółdzielczy in Bielsk Podlaski. The granting of loans by a cooperative bank is one of the basic tasks of its activity. To finance agricultural activities, apart from own capital (funds), business entities used foreign capital, mainly for the purchase of arable land, agricultural machinery and equipment, construction and modernization of buildings, varieties of cereals and root crops, mineral fertilizers and plant protection products. The bank granted loans for a definite period, and the condition for granting the loan was the possession of creditworthiness, i.e. the ability to pay it back. The condition for obtaining a loan by a farmer was to accept his purposefulness and amount in relation to the reported needs. Bank Spółdzielczy in Bielsk Podlaski granted the most (total) loans in 2017, and the least in 2014. Cash loans were the most popular, and the least

preferential ones. The year 2018 was not very successful for the Bank in the number of loans granted due to the saturation of farms, and also due to the availability of other forms of financing, such as consumer loans and loans granted by commercial banks. The reason was also incorrectly prepared documentation. Farmers in the years 2014–2017 equipped their farms with fixed and current assets and in 2018 did not show much interest and needs.

Keywords: loans, agriculture, cooperative bank